मनुः "न कुर्य्यात् कस्यचित् पीड़ां कर्मणा मनसा गिरा। आचरन्नभिषेकन्तु कर्म्माण्यप्यन्यथा चरन्। सन्ध्ययोरुभयोर्जप्ये भोजने दन्तधावने। पितृकार्य्ये च दैवे च तथा मूत्रपुरीषयोः। गुरूणां सन्निधौ दाने यागे चैव विशेषतः। एषु मौनं समातिष्ठन् स्वर्गं प्राप्नोति मानवः"। पराशरः "स्नाने दाने जपे होमे दैवे पित्र्ये च कर्मणि। सव्यापसव्यौ कर्त्तव्यौ सपवित्रौ करौ द्विजैः"। लघुहारीतः "जपे होमे तथा दाने स्वाध्याये पितृतर्पणे। अशून्यन्तु करं कुर्य्यात् सुवर्णरजतैः कुशैः। दर्भहीना तु या सन्ध्या यच्च दानं विनोदकम्। असंख्यातञ्च यज्जप्तं तत्सर्वं निष्प्रयोजनम्"। हारीतः "देवाश्च पितरश्चैव तपोयज्ञदानानामीशते मन्तारः सर्वकार्य्यसाधनानामार्त्तिभयोपसर्गेभ्योरक्षितारो भवन्ति मन्त्रा देवतास्तदा एवंसिद्धमन्त्रवत् करोति देववत् करोति यद्ददाति देवताभिरेव तद्ददाति यत् प्रतिगृह्णाति देवताभिरेव तत् प्रतिगृह्णाति तस्मान्नामन्त्रवत् प्रतिगृह्णीयात् यत्त्वमन्त्रतः प्रतिपादिता हि देवतास्तुष्णीं प्रतिगृह्णीयुर्हि शठा भवन्ति तस्मान्मन्त्रवदद्भिरवोक्ष्य दद्यादालभ्य वा"। अवोक्ष्य प्रोक्षणं कृत्वा। आलभ्य सोदकेन पाणिना स्पृष्ट्वा। आपस्तम्बः "सर्वाण्युदकपूर्वाणि दानानि यथाश्रुति वीहारे" वीहारे यज्ञे अन्वाहार्य्यदानादौ यथाश्रुति यावदेव श्रुतं तावदेव कुर्य्यान्नोदकपूर्वतादिनियम इत्यर्थः। वराहपुराणे "तोयं दद्यात् द्विजकरे दाने विधिरयं स्मृतः। सकुशोदकहस्तश्च ददामीति तथा वदेत्"। गौतमः "अन्तर्जानुकरं कृत्वा सकुशन्तु तिलोदकम्। फलानि चाभिसन्धाय प्रदद्यात् श्रद्धयान्वितः" पात्रासन्निधाने तु नारदीयपुराणे विशेष उक्तः। "मनसा पात्रमुद्दिश्य जलं भूमौ विनिःक्षिपेत्। विद्यते सागरस्यान्तो दानस्यान्तो न विद्यते"। धौम्यः "दानकाले तु सम्प्राप्ते पात्रस्यासन्निधौ जलम्। अन्यविप्रकरे दत्त्वा दानं पात्रे निधीयते"। षट्त्रिंशन्मतात् "पात्रं मनसि सञ्चिन्त्य क्रियावन्तं गुणान्वितम्। देशे काले च संप्राप्ते देयमप्सु विनिःक्षिपेत्"। उभयासन्निधाने तु विशेषस्तत्रैवोक्तः "द्रव्यपात्रविकर्षश्चेत् परोक्षं दातुमुद्यतः। तत् ध्यायेद्वै भुवं पात्रं द्रव्यमादित्यदैवतम्"। धौम्यः "परोक्षेऽपि तु यद्दत्तं तीर्थे स्नातेन सोदकम्। तद्दानं सोदकं प्राहुरनन्तफलदायकम्। परोक्षे कल्पितं दानं पात्राभावे कथं भवेत्। गोत्रजेभ्यस्तथा दद्यात् तदभावेऽस्य बन्धुषु। परोक्षेऽपि च यद्दत्तं भावपूर्वेण चेतसा। गुरुमित्रद्विजातिभ्यस्तत्तु दानमनन्तकम्। परोक्षे खलु यद्दत्तं स्वस्त्यक्षरविवर्जितम्। दृश्यते सागरस्यान्तस्तस्यान्तो नैव दृश्यते"। आपस्तम्बः "तस्मादोमित्युदाहृत्य यज्ञदानतपःक्रियाः। प्रवर्त्तन्ते विधानोक्ताः सततं ब्रह्मवादिनः। त्रिमात्रस्तु प्रयोक्तव्यः कर्म्मारम्भेषु सर्वशः। तिस्रः सार्द्धास्तु कर्त्तव्या मात्रास्तत्त्वार्थचिन्तकैः। देवताध्यानकाले न प्लुतं कुर्य्यात् न संशयः।" वृद्धवशिष्ठः "नामगोत्रे समुच्चार्य्य सम्प्रदानस्य चात्मनः। सम्प्रदेयं प्रयच्छन्ति कन्यादाने तु पुंस्त्रयम्। पुंस्त्रयमिति प्रपितामहादिपुरुषत्रयमित्यर्थः। तदुक्तं "नान्दीमुखे विवाहे च प्रपितामहपूर्वकम्। नाम सङ्कीर्त्तयन् विद्वानन्यत्र पितृपूर्वकम्। तथा दानहोमजपान् कुर्वन्नासीनः कुशसंस्तरे। एषां फलमनन्तन्तु लभते प्राङ्मुखोनरः"। स्मृत्यन्तरात् "नामगोत्रे समुच्चार्य्य सम्यक् श्रद्धान्वितो वदेत्। सङ्कीर्त्य देशकालादि तुभ्यं सम्प्रददे इति। न ममेति स्वस्वत्वस्य निवृत्तिमपि कीर्त्तयेत्" षट्त्रिंशन्मतात् "प्रणीते तु समिद्धेऽग्नौ जुहुयाद्व्याहृतित्रयम्। उदगग्रेषु दर्भेषु पात्रं तेषूपपादयेत्। प्रागग्रेषु स्वयंस्थित्वा दाता च परमेश्वरम्। ध्यात्वा स्वपुण्यमुद्दिश्य दक्षिणां प्रतिपादयेत्। समस्ता व्याहृतीर्हुत्वा तत्रोपरि समापयेत्। ब्राह्मणं प्रणिपत्याथ ततः पात्रं विसर्जयेत्। अनेन विधिना दानं दातव्यं होमपूर्वकम्। तत् कर्म दक्षिणावर्जं होमवर्जञ्च नार्हति"। एतच्च विहिताङ्गभूतहोमकेषु होमानुवादपुरःसरमुपदर्शितं तत्तद्गुणविधिपरम्। अन्यथा ह्यतथादृष्टशिष्टाचारेषु ताम्बूलादिदानेष्वपि प्रसङ्गः स्यात्। ततःपरं प्रतिग्रहीतृधर्मास्तत्रोक्तास्ते च प्रतिग्रहीतृशब्दे दृश्याः।

दातृप्रतिग्रहीतृभूमधर्मास्तत्रोक्ता यथा

गरुड़पुराणे "दैवं वा कर्म्म पित्र्यं वा नाशुचिः कर्त्तुमर्हसि। स्नानमेव द्विजातीनां परं शुद्धिकरं स्मृतम्। अतः स्नातोर्हतामेति दाने चैव प्रतिग्रहे। कृतमस्नायिना कर्म राक्षसत्वाय कल्पते। प्रजापतिः कर्मगुप्त्यै पवित्रमसृजत्पुरा। रक्षोघ्नमेतत् परमं मुनिभिः कल्पितं सवे। तस्मात्तत्करयोर्द्धार्य्यं ददता प्रतिगृह्णता। स्नानहोमजपादीनि कुर्वता च विशेषतः। संत्यज्य